

mero quoad substantiam, sed jam perfectam et gloria donatam, ideoque immortalem et incorruptibilem: sic pariter cœli per conflagrationem aequati et purgati, manente eadem numero forma et substantia, quasi resurgent ad suam gloriam eam majori luce, subtilitate, unione, indeque incorruptione et æternitate donabuntur. Quare sicut homo idem resurget, non alius, ne unus patiatur et mereatur, et alter qui nec passus, nec meritus est, resurgat: sic idem prorsus cœli qui homini patiando servierunt, resurgent, non alii, ne illi qui homini servierunt intereant, et alii pro eis præmientur. Exemplum est in metallis, ut ferro, aere, auro, argento. Sicut enim aurum igne liquatur, ut ex eo fiat pulcher scyphus aureus, ita ut manente eadem forma et substantia auri, illa ipsa tamen per ignem arte et figura perficiatur et illustretur: sic quoque cœli et elementa igne conflagrationis solvantur et liquantur instar glaciæ et cere, sed ita, ut eadem manente forma et substantia, ad novam perfectionem et gloriam reformentur et resurgant. Eosdem enim numero quoad substantiam mansuros cœlos et elementa, colligitur ex illo *Eccles. i, 4*: « Generatio præterit, et generatio advenit; terra autem in æternum stat. » Et cap. iii, vers. 14: « Didici quod omnia opera quæ fecit Deus, perseverant in perpetuum. » Et *Psal. cxxviii, 6*: « Statuit ea in æternum et in sæculum sæculi: præceptum posuit, et non præteribit. » Hoc est quod disertè ait Apostolus *Rom. viii, 20*: « Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eam qui subiecit eam in spe; quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis. » Eadem ergo creatura quæ nunc vanitati, id est passioni et corruptioni, subjecta servit homini, speraturque ab ea liberari, cum homine resurgente liberabitur, et resurget ad gloriam, non alia: alioqui enim non esset resurrectio, sed alterius creaturæ creatio. Et *Isaias, cap. xxx, vers. 26*: « Erit, ait, lux lunæ sicut lux solis, et lux solis erit septemplex sicut lux septem dierum. » Manebit ergo eadem luna, idem sol, sed septuplo clarior; erit enim tunc novum gloriæ, felicitatis et æternitatis sæculum, cuius auctor erit Christus, qui proinde vocatur « pater futuri sæculi, » *Isaiæ ix, 6*.

Quare tunc cœli, sol, luna et stellæ non redibunt ad primævam abyssum fluidam, quæ creata est initio mundi, *Genes. i, 1*. Sic enim redirent ad suum rude et informe chaos, et miseriora essent quam modo sint; sed longe speciosiora, quam ex abyssu formata sunt, resurgent, ut confortentur hominibus sanctis resurgentibus ad gloriam, eosque sua specie oblectent et beent. Hæc ratione nihil detrahatur, sed potius additur Aristoteli. Ille enim solum naturam spectavit, iuxta quam dixit cœlos esse incorruptibiles; quod verum est. Sed S. Scriptura præter naturam tradit Dei decretum, ac gratiam et gloriam, qua Deus supernaturaliter homines, et propter homines cœ-

los, totumque orbem reformabit et beabit: reformari autem nequit, nisi quod prius perit, id est, dissolutum aut liquidum est. Fides ergo hie dicitur, imo elevat naturam, ac S. Scriptura Philosophiam, ac Paulus Aristoteli informat et perficit. Denique liquari non est corrumpi: aurum enim liquando non corrumpitur, sed pericitur: sic cœli, licet incorruptibiles, liquabuntur, ut magis solidentur. Confirmantur hæc omnia per maculas et faculas, quas recentiores Mathematici per tubum opticum conspexerunt in sole et planetis, ipseque ego conspexi. Item per Mercurium, Venerem et Martem, qui circa solem assidue gyrare per eundem tubum sunt deprehensi. Rursum, per novas duas stellas quæ circa Saturnum, et quatuor alias quæ circa Jovem per eundem sunt visæ. Ad hæc per cometas qui supra lunam apparuerunt, qualis fuit nuperus anno Domini 1618, quem supra lunam exstitisse Mathematici ex ingenti ejus parallaxi, sive ex nulla aspectus mutatione in qualibet intentionum distantia asseverarunt. Insuper per novas stellas quæ in cœlo sidereo subinde apparuerunt et rursum disparuerunt, qualis apparuit in Cassiopeia, anno Domini 1572. Omitto *Josep, cap. x et xii, stetit solem, eumque retroactum sub Ezechia, IV Reg. xx, 11*, ac eclipsim inusitatum passum patiente Christo, *Matth. xxvii, 45*. Quæ omnia significant cœlos non omnino esse immutabiles et incorruptibiles, sed Deum ut suam in eis ostendat potentiam, ac herile jus et dominium, pro libito illos alterare et immutare, ac disponere et præparare ad ultimam plenamque immutationem, qua eos plane incorruptibiles ac immutabiles, imo gloriosos efficiet in omnem æternitatem; quare tunc perfectiores et solidiores quam modo, sint oportet. Hæc omnia videntur exigere verba Scripture toties et tam clarè de cœlis immutandis, imo perituris, novisque faciendis iterata ab *Isaia, S. Petro, S. Paulo, S. Joanne, Davide* et aliis: illaque ad illorum explanationem et explanationem videntur sufficere, ut patet ea inter se conferenti. Vide S. Augustinum, lib. XXI *De Civit. Dei*, viii, ubi narrat Dei nutu stellam Veneris miro portento mutasse colorem, magnitudinem, figuram, cursum ad stuporem Astrologorum. Idem, lib. *De Urbis excidio*, refert prodigium, quo ardens cœlo terraque tremente, Constantinopolitane urbi excidium Deus comminari videbatur, anno Domini 396. Denique si ignis agit Dei virtute in spiritus, puta in daemones et animas damnatas, cur idem non agat eadem virtute in cœlos corporeos?

Ex dictis colligunt nonnulli (licet alii id negent) in fine mundi a Deo cœlos innovandos esse non tantum accidentaliter, sed et substantialiter. Hoc enim significat illud *Isai. cap. lxxv, vers. 17*: « Ecce creo cœlos novos et terram novam. » Et *Apocal. xxi, 1*: « Vidi cœlum novum et terram novam. Primum enim cœlum et prima terra

abūt. » Sicut enim in resurrectione, licet idem numero nomen resurrecturus sit, tamen is, ut videtur, substantialiter perfectior erit quam fuerit prius: accipiet enim novam substantialem perfectionem et unionem, qua anima intimius, ætius, perfectius, nobiliter unietur corpori, quam ante fuerit unita, ita ut homo novus resurgat quasi homo celestis, gloriosus, impassibilis, immortalis; tam enim arcta erit unio animæ cum corpore, ut amplius solvi non possit, ita ut ex ea homo fiat immutabilis et incorruptibilis; quare ante erat mutabilis, mortalis, miser et corruptibilis; quare tunc perfectus esse accipiet, quod semper subsistere et durare possit, imo corrumpi aut alterari nequeat: idem proportionaliter fiet in cœlis. Ita inter alios docet D. Thomas, et ex eo D. Soto in IV, dist. xlix, *Quæst. IV, art. 5*, ubi impassibilitatis et immortalitatis corporum beatorum causam intrinsecam dat, eorumdem perfectam eum anima unionem. Dos, inquit, impassibilitatis non est qualitas, sed ipsa animæ informatio perfecta et indissolubilis, quæ dat corpori esse perpetuum. Anima enim beata potens est corpus resurgens indissolubiler informare, ad eum modum quo forma cœli suam informat materiam. Ita enim arte alligat sibi potentiam materiam, ut non sit amplius ulli alterationi aut passioni pervia, quæ a sua natura corpus distrahat. Adde quod anima tunc informans corpus, id ad quemdam spiritualitatis gradum elevabit, ut sibi ad nutum subdatur et serviat, juxta illud I *Corinth. xv 44*: « Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale, » uti explicat S. Augustinus, lib. XIII *De Civit. cap. xx*. Hæc D. Soto. Idem docet noster Salmeron in hæc S. Petri locum, *Delrio* in cap. I *Genes.*, et multi alii initio citati, quorum dicta Lectori expendenda et dijudicanda relinquunt.

ELEMENTA VERO CALORE (ἔρως κωλύειν, id est astuantia, hoc est, præ æstu et ardore, ut ait vers. 12) SOLVENTUR. — Per elementa accipe aerem inferiorem et aquam: nam de terra mox subdit eam esse exurendam. Ignis vero vel purgatione non eget, vel si in crassiore et fumosa sit materia, eam urendo et consumendo seipsum purgat et clarificat. « Elementa » ergo hic accipe media inter cœlum et terram, puta mare et aerem nobis vicinum, ex quibus omnia mixta conflantur et constant.

Porro si solventur sic aliqui explicant, q. d. Corrumperunt, peribunt et evanescent. Ita Bedæ hic enset in die iudicii pertura plane duo elementa, scilicet ignem et aquam, duo vero renovanda, scilicet aerem et terram. De qua idem docent Andreas Caesariensis, Aretas, Anselmus, Haymo et Rupertus in *Apocal. xxi, 1*, ubi dicitur: « Et mare jam non est. » Verum alius illius loci est sensus. Quare longe verius est, elementa alteranda tantum esse ut mutantur in melius, non vero corrumpenda; pertinent enim omnia ad integritatem universi. « Solventur » ergo, id est, vi

ignis extenuabuntur, et fluasi liquabuntur, ut ab eis separentur vapores, faeces, exhalationes, aliaque res crassæ et impuræ eis permixtæ; sicut in confatorio solvitur aurum, dum vi ignis liquatur ut ab eo separentur scoria, acs omnisque alia impuritas et commixta, ut purum patum restet et effluat aurum. Ita S. Thomas, Tilmannus, Cajetanus hic, et Doctores Scholastici in IV, dist. XLVIII.

TERRA AUTEM, ET QUÆ IN IPSA SUNT OPERA (tum a natura, tum arte ab hominibus facta, puta mixta emnia) EXURENTUR. — Hinc patet mixta omnia esse exurenda, ac in cinerem terramque convertenda, ut in primigenium solum elementum remeant et redeant. « Cam enim, ut docet ait noster Lessius loco jam citato, omnia ita ad usum temporalis vitæ hominum condita sint, cessante illa vita nulli erunt usui, ac proinde resolvenda sunt in sua principia ex quibus compacta, et suis elementis restituentur. Itaque exuret terra profundissime, et omnia opera quæ in ea sunt; exurentur montes et montium fundamenta; dissolvantur omnia saxa et metalla, et rupes instar cere liquescent; exuret mare, ita ut consumatur quidquid in eo est terrenum vel concretum; denique exuret quidquid in aere est materie inflammabilis. » Et paulo inferius: « De mari exurendo non habemus locum expressum; colligitur tamen ex verbis S. Petri, cum dicit: Elementa ignis calore solvenda. Est enim quid valde mixtum et impurum; unde debet dissolvi et purgari: facile erit Deo per ignem accendere et dissolvere quidquid in mari est inflammabile. Hinc, *Apoc. xxi*, facta renovatione mundi dicit Joannes: Et mare jam non est; non quod elementum aquæ sit abolendum (cum ad constitutionem mundi pertinet tanquam una ex principalibus ejus partibus), sed quia hoc mixtum quod proprie mare dicitur, non amplius erit; nec aqua, quæ est portio istius mixti, alveo eodem continebitur, ita ut speciem maris præbeat; sed erit limpida instar crystalli, terramque undique operiet, sicut tempore diluvii, ita etiam erit dispositio et forma quam modo sit, cum navigationi, et aliis usibus nostræ mortalitatis inservit. Hippolytus, oratione *De Consumatione sæculi*: Fluvius igneus, inquit, egrediens cum furore instar maris sævi, exuret montes et colles, et mare debilit, et æthera inflammatione dissolvat. Delebit mare, intellige non consumendo aquarum naturam, sed purgando, sicut dictum est; ager enim hic ignis non solum vi naturæ, sed ut instrumentum divinæ potentie: sicut ventus quo siccat sunt aquæ diluvii, *Genes. viii*. Itaque non mirum si possit brevi tempore terram profundissime exurere, montes, saxa et metalla dissolvere, et in ipsis aquis quidquid admixtum est absorbere. Fient hæc omnia incredibili fragore et strepitu, saxis ignitis et cinere in aerem altissime ejectis, flamma

fumo pernix in cœlum exeunte, torrentibus sulphuris, et liquatorum vi ardoris saxorum, passim decurrentibus. Si enim hæc omnia interdum in uno monte ardente fiunt, idque cum tanta elementorum perturbatione, ut mundus peritura videatur: quid fiet cum tot montes et tota terra ab imo ardebit?

Ex dictis patet improbabile esse quod censet Moses Barcephala, lib. *De Parad.*, cap. xviii, nimirum paradysum terrestrem ab igne conflagrationis mundi fore immunem, quamvis vacuum et nulli usui futurum; nam paradysus aquis diluvii obrutus interit. Minus male dicunt alii paradysum servandum esse parvulis, ut post iudicium in eo degant per omnem æternitatem. Sed et hi errant; tota enim terra et omnia quæ in ea sunt exurentur, ut significat hic S. Petrus.

Porro lignum crucis Christi ab hoc igne fore immune, illudque quasi triumphale Christi tropæum cœlis esse inferendum canit Sibylla, lib. *VI Carm.*, dicens:

O lignum felix, in quo Deus ipse pendit
Nec te terra capit, sed cœli signa videbis
Cum renovata Dei facies ignita micabit.

Idem innuit Christus *Matth.* xxiv, 13: «Tunc parabit signum Filii hominis,» quod licet Abulensis et Jansenius, ac Anselmus in *Eluclid.*, accipient de signo crucis in aere picto, tamen de ipsissima Christi cruce exponit S. Chrysostomus, hom. *De Cruce et latrone*; Waldensis, tom. III *De Sacram.*, tit. 20, cap. clviii. Idque innuit S. Cyrillus, *Catechesi* 13, et S. Ephrem, serm. *De Vera penit.*, cap. iv. Ac probabile esse censent Gretserus, lib. I *De Cruce*, cap. xcii, et Suarez, III *part.*, tom. II, disp. lviii, sect. 2.

Moraliter, hinc discit nulli rei terrenæ cor tuum affigere, quia omnis illa exurenda est in die iudicii: igne enim conflagrationis exurentur omnes flores, omnes gemmæ, omne aurum, omnia metalla, omnes equi, omnia iumenta, omnia animalia, omnes plantæ, omnes arbores, omnes hortii, omnia palatia, omnes picturæ, omnes agri, omnes libri, etiam S. Augustini, S. Ambrosii, S. Basilii, quin et S. Scripture omnes Bibliothecæ. Et si ita ardebunt res inanimæ et insensibiles quæ culpa carent, quomodo ardebunt cupiditates et voluntas hominis tot culpis inquinata et scatens? Itē nunc, mortales, ædificate palatia, hortos adornate, aurum sine fine congerite, deliciis affuite. Hæc omnia vobiscum brevi exuret ignis ille divinus: «Omniis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis.»

11. CUM IGITUR HEC OMNIA DISSOLVENDA SINT, QUALES OPORTET VOS ESSE IN SANCTIS CONVERSATIONIBUS ET PIETATIBUS. — Est conclusio, qua acrius adhibet fidelibus stimulum ad Christianam vitam ac pietatem, omnemque virtutem et studium bonorum operum.

12. EXPECTANTES ET PROPHERANTES IN ADVENTUM

DIEI DOMINI. — S. Augustinus, *De Fide et Operib.*, cap. xiv, legit, «ad presentiam diei Domini,» quasi hunc unum spectantes, hoc unum agentes. «Qui enim unum quid mature transigit, is prope; qui multa simul incipit neque perficit, is festinat,» ait Agellius. Hoc est enim unum illud quod necessarium asserit Christus Marthæ, *Luce* cap. x, vers. 42. Nam hoc uno adepto, omnia adipiscimur; uno hoc perduto, omnia perdimus. Ita ad diem Domini properabat S. Joannes, utpote sibi bene conscius et avidissimus ut suo Jesu frueretur: «Veni, inquit, Domine Jesu,» *Apoc.* cap. ultimo. Hoc est quod quotidie ex præscripto Christi oramus: «Adveniat regnum tuum,» *Cansam* dat S. Augustinus in *Psalm.* lxxvi: «Gaudere iudicandum, qui timere iudicaturum.» Idem exemplum dat seipsum ante conversionem, lib. *VI Confess.*, cap. ult.: «Nec me revocabat, inquit, a profundiore voluptatum carnalium gurgite, nisi metus mortis et futuri iudicii, qui per varias quidem opiniones, nunquam tamen recessit de pectore meo. Et disputabam cum amicis meis Alipio et Nebrido de finibus honorum et malorum: Epicurum accepturum fuisse palmam in animo meo, nisi ego credidisset post mortem restare animam vitam et fructus meritorum, quod Epicurus credere noluit.» Nam, ut ait Paulus, II *Tim.* cap. iv, vers. 8: «Justitiæ corona reposita est illis, qui diligunt adventum ejus.» Quo loco Anselmus: «Adventum iudicii, inquit, non diligunt, nisi qui in causa sua habere se justitiæ meritum sciunt.» Et Theodorëtus: «Amat Domini adventum, qui illius leges sequitur, et ex illis vitam instituit.»

Querit autem S. Chrysostomus quonam modo quis diligit adventum Christi? et respondet: «Si de ejus presentia gaudet; qui vero in ejus gaudet presentia, digna gaudio facit; opes omnes, si opus sit, atque ipsam animam ponet ut bonis fruatur æternis, ut secundum ipsius adventum congruo habitu mereatur aspicere eum fiducia, cum gloria, cum claritate: hoc est diligere adventum ejus. Qui illius adventum diligit, omnia facit ut ante universalem illum, singularis fiat ad eum quidam Salvatoris adventus. Quis vero iste est? audi dicentem ipsum Dominum nostrum: Qui diligit me, mandata mea servabit, et veniemus ego et Pater, et mansionem apud eum facimus.»

Quin et Seneca ad *Martianum*, cap. xxiii: «Sapientis, ait, animus totus in mortem propinet: hoc vult, hoc meditatatur, hæc semper cupidine fertur in exteriora tendens.» Et Plato in *Gorgia*, quem citat Theodorëtus, lib. xi *De Curand. Græcorum affect.*: «Rhadamantus (quem Gentiles credebant esse iudicem mortuorum), inquit, nihil sane aliud hominis novit, neque quis sit ille, neque ex quibus parentibus ortus, sed solum curat malus-ne ille sit: quod ubi comperit, ad Tartarum eum demittit; animam vero conspicua-

tas quæ sancte vitam peregerit, idiotæque aut aliterius qui veritatem coluerit, Philosophi præsertim animam nactus, qui soli sibi vacaverit, neque multarum præteritarum in vita sollicitus fuerit, amantèr illam excipit, atque ad beatorum insulas mittit.» Unde refert Plato: «Mihi quidem, o Calicles, his rationibus persuasum plane jam est, idque unum maxime aspicio, ut quam sanissimam animam iudici Rhadamantus ostendam. Missas igitur faciens quas multi appetunt dignitates, veritatis incubens curabo, ut quantum in me sit, quam optimus homo vivam; cumque mihi moriendum sit, mori homo quam optimus.» Et mox quemlibet ad idem studium adhortans: «Neque enim, ait, tibi ipsi ulla afferre poteris suppetias, cum tibi causa ibi fuerit, statueturque iudicium; sed cum veneris in conspectu iudicis, hiabis attonitus, tenebrasque et vertiginem patieris,» etc. Si hæc Plato, quid faciet Christianus?

Hæc profunde meditans regis Propheta *Psalm.* xxvi, 6: «Cogitavi, inquit, dies antiquos, et annos æternos in mente habui. Et meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, et scopebam spiritum meum.» Alii legunt *scopebam*, id est, variis cogitationibus et meditationibus quasi verberans, versabam, exercebam: vel a scopo, q. d. Ad scopum suum dirigebam: ita Genebrardus Hebræo; unde Symmachus vertit, *rimabar*; S. Augustinus et Theodorëtus, *scrutabar*; Romanus Psalterium, *ventilabam*; S. Hieronymus ad Suniam, *scutabam*, uti sarculo ex agro eruuntur herbe interitæ et noxiæ; idem S. Hieronymus in *Psalterio* vertit, *foliæbam tanquam agrum ut ibi mitterem semen doctrinarum Domini*; Aquila, *scalpebam*; Chaldaeus, *perestigabam*; alii, *vezabam spiritum meum*. Hæc omnia significant exactum, profundum et frequentem retractatum, discussionem et examen cogitationum et operum quod faciebat regius Propheta, et quilibet justus parans se ad mortem et diem Domini quotidie facere debet.

Quocirca S. Basilius in *Psalm.* xxxiii: «Si quando, ait, senseris to ad peccatum incitari, ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem iudex præsidet in alto throno, aslabit autem omnis creatura pertrepida et intrinsecens; eo singuli quoque sisistent, de his examinandi quæ quisque gessit in vivis. Deinde eos qui mala perpetrarunt, horrendi quidem et tristes circumstabant ignem spirantes, vultum præ se ferentes nocti assimilem præ more et hominum odio. Subinconspicient harditurum in imum patens, tenebras impermeabiles, ignemque obscurum, utendi quidem vim habentem, lucem autem destitutum.»

PER QUEM CŒLI ARDENTES SOLVENTUR. — «Cœlos» intellige inferiores, puta aereos. Superior enim aeris pars pingui vapore et halitu inflammabili plena est, ait S. Augustinus *XX De Civit.*, xviii. Addunt alii cœlos etiam superiores, puta sidereos (hi enim proprie vocantur cœli, præsertim cum

ab elementis distinguuntur, uti hic fit), quos æthereos et ætherem esse, ideoque inflammari posse et debere arderantur, ut superius dixi. Ita Serarius hic nervose contendit igne exurendos esse, primo, cœlos sidereos; secundo, aereos; tertio, aquam; quarto, terram, ita ut hæc quatuor quoad substantiam, puta formam, intereant, solaque supersit eorum materia cum igne devorante et cœlo empyreo. Vide dicta vers. 10.

ET ELEMENTA IGNIS ARDERE (*xviii*). Hæc id est æstuantia) tabescent, — *transierunt*, id est, liquescent instar metalli in fornace liquati, ut dixi vers. 10. S. Augustinus loco citato legit: «Ardore ignis decoquuntur.» Sicut enim aurum in conflatorio tabescent, id est liquatur et extenuatur, ut ab omni fæx et materia extranea abradatur, illudque purius et splendidius evadat: ita et tabescent, id est extenuabitur aer et æther, ut omnes exhalationes et faeces abradantur, illæque purior et splendidior entescat. Nam sicut per resurrectionem corpora hominum non mutantur in aliam substantiam aut corpus, sed quasi per fornacem colabuntur et ab omni corruptione purgantur, itaque quasi coquantur ut sint æterna: ita plane fiet toti mundo per ignem conflagrationis. Scriptura enim mundum dici fore æternum, *Psalm.* xcii, vers. 2, et *Psalm.* cxviii, 89; etque ita explicat et conciliat hæc loca *Psalmes Psalms.* ci, 27 et 28; unde et hic, vers. 13, S. Petrus ait cœlos innovandos, id est, non. alius, sed qualitate tantum et perfectione fore immutandos. Idem docet S. Paulus, *Rom.* viii, 21. Atque eodem modo paulo ante, vers. 6, dixit S. Petrus mundum diluvio perisse, cum tamen substantia mundi diluvio non perierit, sed tantum ejus species et decor. Ita S. Augustinus, *XX De Civit.*, xvi et xviii; S. Hieronymus in cap. xviii *Isaie*, et alii. Per elementa specie terram, aquam et aërem eis vicinum; superior enim aeris regio cœlis vicina colorum nomine comprehendi videtur, uti dixi vers. 7.

13. NOVOS VERO CŒLOS, — tum sidereos, tum aereos; «novos,» ut Sanctorum novitatem et gloriam representent, ait Cœumenius: «novos,» inquam, vel quoad substantiam, ut multi volunt citati vers. 10; vel potius secundum qualitatem: «Quia lux lunæ erit sicut lux solis, et lux solis septemplex sicut lux septem dierum,» ait *Isaia*, xxx, 26. Idem proportionaliter accidit cæteris stellis ipsiq; cœlis. Ita S. Gregorius, lib. xvii *Moral.*, cap. iii: «Utraque hæc (cœlum et terra), inquit, per eam quam nunc habent imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistent.» Figura enim mundi, id est imago, transibit, non substantia, ait S. Augustinus, vel potius Gennadius *De Eccles. dogmat.*, cap. lxx. Dicit ergo S. Petrus ad consolandos animandosque fideles, tot ærumis et mortibus exagitatos, ut cogitantes revirescentes veteris mundi in novis cœlis exuvias, meminissent Sanctis pariter damnâ fugientes vite in immortalitatis lucra converti, ad

cum novis cœlis novum expectent corpus beatum et gloriosum.

Quocirca hos cœlos novos continuo suspexerunt, et ad eos aspirarunt omnes Sancti. Celebris fuit Simeon Stylites, qui stetit in columna usque ad extremum senium, eique pedem ferrea catena astrinxit. Causam dat Theodoretus oculatus testis in ejus Vita, puta in *Philotheo*, cap. xx: « In ea, ait, degit cœlum assidue visione apprehendens, et ut ea quæ sunt super cœlos contempleretur, sibi vim afferens; mentis enim volatum non impediabat ferri vinculum. » Et inferius: ut se magis ab hominum consortio et contactu abduceret, « primum, inquit, jussit edificari columnam sex cubitorum, deinde duodecim, postea autem viginti, nunc autem sex et triginta; cupit enim in cœlum evolare et ab hac terrena conversatione liberari. » Et sub finem: « Accepit etiam doctrinæ donum, et bis quotidie facit admonitiones, jubens in cœlum suspicere et evolare, et a terra discedere, et regnum quod expectatur visione apprehendere, et gehennæ minas timere, et terrena contemere, et futura expectare. »

Mirum est quod de S. Mechlilde scribit Ludovicus Blosius in append. *De Quatuor sanctis feminis*: « S. virgo Mechlildis, inquit, cum feria quarta post diem Paschæ in Missa inchoaretur: Venite, benedicti Patris mei, ipsa ingenti et insolita lætitia repleta dixit ad Dominum: O si una essem ex illis benedictis, qui hanc dulcissimam tuam vocem audiri sunt! Et Dominus ad eam: Certo scias, te unam ex illis esse, et ut alibi dubites, ecce ego do tibi cor meum in pignus amoris, et in domo refugii, ut semper maximeque in hora mortis tue consolationem et requiem in eo invenies. Ad eo tempore cepit mira devotione erga cor Jesu affici. Unde et frequenter dicebat: Si scribi deberent omnia bona quæ a benignissimo corde Domini mei accepi, nullo quamlibet grandi volumine scribi possent. Instante autem hora mortis Dominus Jesus eam lumine divinitatis suæ totam illustrans, blanda voce invitavit his verbis: Veni, benedicta Patris mei, posside paratum tibi regnum a constitutione mundi. Igitur beata illa anima expirans in cœlum ad suavissimum Jesu cor evolavit. »

Quocirca viri timorati et sancti quotidie crescent et proficiunt in ablatione rerum temporalium et studio cœlestium, ut hæc quasi scala Jacob (*Genes. xxviii, 12*) in cœlum conscendant, juxta illud Davidis *Psal. lxxxiii, 3*: « Beati qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula seculorum laudabunt te. Beatus vir cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator; ibunt de virtute in virtutem; videbitur Deus deorum in Sion. » Id est magnus ille Polychronus, de quo Theodoretus in *Philotheo*, cap. xxiv: « Est, inquit, divino incensus desiderio, et est terrenis omnibus supe-

rior, et corpori alligatus mentem habet alatum, et quæ fertur in sublime, æreque trajicit et ætherem, et cœlis sit sublimior, et perpetuo divinam visionem apprehendit contemplationem; nec potest illinc unquam mentem detrahere; quæ etiam cum illis qui adveniunt colloquens, superna mente peragrat. »

ET NOVAM TERRAM, — novo decore, puritate et fulgore splendens, ut cum Sanctis, quibus servavit, quasi glorificetur, eorumque oculis mentesque oblectet. Paludanus in IV, dist. xviii, Quæst. I, censet quod hic fulgor terram pervadet et perfringet usque ad limbum puerorum, eorumque oculos et corpora postquam resurrexerint, illuminabit et recreabit; alioqui enim ipsi velut cæci in perpetuis degerent tenebris. Alii, ut Catharinus et Salmeroni, hic censent pueros hosce futuros in terra quædam paradiso terrestri, ideoque perficiendos in cognitione naturali, ut Philosophos omnes superent, contemplatos Deum in suis creaturis, emque amatores et laudatores, quin et visitatione ac revelationibus angelorum gavisuros. Sed falluntur, dum eos censent fore beatos beatitudine naturali; cum enim damnandi sint pena damni (licet non sensus), puta carentia visionis beatificæ, ad quam creati erant, ut contra Pelagianos docet S. Augustinus, *hæres. 88, epist. 106*, lib. I *De Peccat. merit.*, cap. xxiii, et alibi: damnati dicendi sunt potius quam beati. Ceteroqui probabile est eos in terra vitam commodam acturos. Nam limbus puerorum eorum corpora, quæ resument in die iudicii, non capiet: erunt enim facile mille milliones parvulorum, qui toto orbe per tot sæcula sine baptismo mortui erunt in peccato originali. Adde tot corpora ibi naturaliter esse non posse sine morore et pena sensus (quam tamen parvulis communiter adiungunt Theologi); hæc enim causaret loci obscuritas, conclusio, depressio, squalor, angustia, etc. Recte enim ait Tobias, v, 12: « Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, et lumen cœli non video? » Vide Lessium *De Attribut. divin.*, lib. XIII, cap. xxii, ubi ex S. Thoma, Scoto, Marsilio, D. Soto aliisque Scholasticis, docet parvulos hosce comparituros in iudicio universali, excepturos penam damni, sed perficiendos in intellectu, voluntate, aliisque nature facultatibus (erit enim tunc communis totius nature renovatio et instantiatio), ut contenti et læti in omnem æternitatem concoerideret et amice vivant, a Deum ament et laudent, quod se a peccato actuali et gehennæ præservarit, tantisque nature donis ornarit, ut res creatas, ac præsertim animæ sue excellentiam, æque ac angelorum contemplari valeant, indeque Creatorem admirari et glorificare; alioqui enim essent otiosi per omnem æternitatem. Nec enim erudendum est Deum tot milliones animarum velle esse semper in otio, et quasi frustra in orbe. Si enim, ut passim docent Doctores in II, dist. xxxii, quos citat et sequitur Gabriel Vasquez,

II, disp. 134, cap. iii, parvuli, Deo ita providente, non sentiant mororem ob amissionem regni cœlestis, eo quod illud sua culpa non amiserint: cur non credamus eos in communi totius orbis instauratione pariter perficiendos in ordine bonorum naturalium, ut Deum cognoscere, amare et laudare valeant, itaque vitam quietam et jucundam agant? Hæc Lessius, æque multis rationibus confirmat. Quæ si vera sunt, quis locus parvulis hisce aptior erit quam terra? utpote in qua solem, cœlos, astra, mare ceteraque creata inventuri et contemplari poterunt, ex hisque Deum amore et laudare.

Dices, *Job xxvi, 10*, dicitur: « Terminum circumde it aquis, usque dum finiatur lux et tenebræ, » id est, vicissitudo diei et noctis; ergo ea cessante, uti cessabit in die iudicii, aquæ excedent suos terminos, rursusque operient terram, uti operuerunt in mundi primordio; itaque futurum censent probabiliter S. Bonaventura, D. Soto in IV, dist. xvii, Quæst. II, art. 4, et alii. Sed responderi potest, primo, « usque dum fræxtur lux et tenebræ, esse proverbium, significans idem quod semper et perpetuo. Sic enim explicat *Jeremias*, cap. v, vers. 22, dicens: « Qui posuit arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit; » alioqui enim terra aquis aperta esset invisibilis, et ad primum chaos rediret, ex quo a Deo fuit educta die tertia mundi, cum discooperita fuit et ab aquis separata, *Genes. i, 9*, tuncque suam formam et decorem accepit. Secundo, dici potest quod mare in fine mundi multas rursus terras operiet, at non omnes; saltem parvulis locum vacuum reliquet. Ut ut est, hæc facile erit parvulis resurgentibus locum congruum sive in terra, sive sub terra, sive ubi ei liberit, instruere et aptare.

Porro Guilielmus Parisiensis apud Dionysium Carthusianum in IV, dist. xviii, assertit viros sapientissimos censere, quod post diem iudicii et conflagrationem mundi terra rursus floribus, gemmis, arboribus, fontibus aliisque similibus ornamentis sit vestienda, tum ad ejus mundique decorem, tum ad Sanctorum oblectationem, tum ad parvulorum sine baptismo defunctorum, qui in ea degent, recreationem. Idem censent Catharinus hic, Pictus Mirandullus in *Heptaplo*, Abulensis in cap. xxv *S. Math.*, Quæst. bXLIH et dXLVIII, ac Serarius in *Judith*, cap. xvi, Quæst. II. Audi Anselmum in *Elucidario*: « Terra, inquit, quæ in gremio suo corpus Domini confovit, tota erit ut paradisi, et quia Sanctorum sanguine est irrigata, odoriferis floribus, rosis, violis immarcescibilibus erit perpetuo decorata. » Alii tamen, ut Cœcumenius, id ipsum negant.

SECUNDUM PROMISSA EIUS EXPECTAMUS. — Novos enim cœlos novamque terram promisit Deus, *Isai. lxiii, 17*, et cap. lxxv, vers. 22, et cap. lxxv, vers. 4: « Oculis, inquit, non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te; » quo

alludit S. Petrus, ideoque ait: « Expectamus. » Rursus Christus sepe suis promittit regnum cœlorum; hoc autem erit in cœlis novis. Denique S. Joannes, *Apocal. xxi, 1*, promittit cœlos novos et terram novam, sed post S. Petrum; post hæc enim epistolam scripta est a S. Joanne *Apocalypsis*. « Grandis audaciæ puraque conscientiæ est regnum Dei postulare, et iudicium Dei non timere, » ait S. Hieronymus in cap. vi *Math.*

IN QUIBUS JUSTITIA HABITAT. — Quænam justitia? omisso errore Origenis, I *Pentarchon*, cap. vii, qui Platonem secutus cœlis animam et mentem, ac consequenter peccatum, justitiam et sanctitatem tribuit: primo, Philippus Solitarius, lib. III *Dioptra*, cap. vi, per justitiam accipit Deum; hic enim quasi sol justitiam in cœlis novis habebat.

Secundo et melius, q. d. In cœlis hisce nostris habitat misericordia tolerans peccatores; in cœlis vero novis habitabit justitia, quæ non admittet quidquam conquinatum in illis lagredis, *Apocal. xxi, 27*. Rursus justitia divina cuique vel in cœlis novis, vel in terra nova assignabit pro meritis locum ad præmium, vel penam, æque constante et perpetuo absque ulla mutationis spe vel metu: nam Sanctis assignabit cœlum, impiis infernum, pueris in peccato originali decedentibus terram. Hoc est quod Cyrillus, lib. III in *Genes.*, ait Christum omni maledictione terram liberatum, cum dabit cœlos novos et terram novam; et, ut ait S. Ambrosius, lib. V, *epist. 21*, tunc omnia creata quæ prius fuerunt instrumenta flagitiorum, his extinctis, quantum in ipsis est, pietatem et justitiam colent, quæ ideoque dicitur in his habitare. Hinc aliqui per catachresin per justitiam accipiunt mundi innovationem, splendorem et decorem. Hic enim congruit justitiæ ac mundo jam a peccatis et peccatoribus expiato, ideoque quasi justo et sancto. Ita S. Ambrosius loco citato.

Tertio, simpliciter et plane, « justitia, » id est sanctitas, puta just et sancti, q. d. Mundus hic vetus instaurationem expectans omnium scelorum est officina et sentina: at mundus per Christum iudicem innovatus, exclusis et in tartara relegatis sceleribus et sceleratis, erit duntaxat locus et sedes justitiæ ac iustorum et sanctorum; hi enim erunt incolæ et domini novi cœli et novæ terræ: tunc enim Deus erit omnia in omnibus, I *Corinth. xv, 28*.

Mystice, cœli novi et terra nova, sed animata, sunt sancti; in his enim habitat justitia, omnique virtus et sanctitas, juxta illud: « Cœli enarrant gloriam Dei. In omnem terram extivit sonus eorum, » *Psal. xviii, vers. 4* et 5; quod de Apostolus mystice explicat S. Paulus, *Rom. x, 18*.

14. PROPTER QUOD, CHARISSIMI, HÆC EXPECTANTES, SATAGITE (*σπουδάζετε*, id est, omni studio, omni cura, omnibus viribus et nervis contendite) IMMACULATI (*ἀμώμοι*, id est, sine macula, scilicet graviori et mortali: nam omnes veniales in hæc

vita eavere est impossibile) ET INVIOLATI (ἀβλαβή, id est irreprehensibilis) INVENIRI EI. — Nam, ut ait S. Paulus, *Ephes. 1, 4*: «Elegit nos in ipso (Christo) ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in caritate.» Et *Coloss. 1, 22*: «Reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem exhibere nos sanctos, et immaculatos, et irreprehensibiles coram ipso.» Præclare S. Bernardus, *De Triplici Jud.*: «Debet, ait, quisque quantum potest se irreprehensibilem exhibere, primum quidem coram Deo, sed deinde etiam coram hominibus.» Tum allatis S. Petri verbis subjicit: «Tribus siquidem modis providemus bona coram hominibus, id est habitu, actione, sermone. Habitu ne sit notabilis, actione ne sit reprehensibilis, sermone ne sit contemptibilis. Tribus etiam modis coram Deo, cogitatione, affectione et intentione; nam et cogitatio debet esse sancta. Unde scriptum est: Cogitatio sancta servabit te; et affectio pura et intentio recta. Sunt autem tria ista, id est, cogitatio, affectio, intentio in anima; sed in ea quoque propriis singula locis distincta videntur. Nam cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, intentio in ratione.»

Nota *et ei*, cum ait, «inveniri ei, q. d. Primo, «ei,» id est, ab ipso quem nihil latet. *Secundo*, «ei,» id est, in iudicio ipsius, quod falli nequit, quodque nemo potest evadere. *Tertio*, «ei,» id est, in conspectu ejus qui omnia præsens intuetur. *Quarto*, «ei,» id est, ad honorem et gloriam illius, ut illi placeatis, non hominibus; ut illius honorem promoveatis, non vestrum; ut ab illo premium et gloriam recipiatis, non a mundi principibus. Ita Deus Abrahamæ perfectionis ideam præscribens: «Ambula, ait, coram me, et esto perfectus;» Septuaginta: «Place in conspectu meo, et esto inculpabilis seu irreprehensibilis.» S. Augustinus, lib. XVI *De Civit.*, cap. xxvi, legit absolute: «Place, et esto sine querela.» Cum simile Thaletis Milesii monitum recitasset Tullius, lib. III *De Legibus*, nimirum assidue voltandum animo esse, non solum facta atque dicta, verum etiam cogitata divinis oculis patere, prære adiecit: «Omnes virtutes Philosophiam eo uno verbo Thales complexus est.» Addit explicatius Valerius Maximus, lib. VII, cap. II, 7: «Ut non solum manus, sed etiam mentes uras habere vellemus, cum secretis cogitationibus nostris cœlesti numen adesse credidissimus.» Ita Jacob patriarcha moriturus benedicens filii Joseph, ait: «Deus in cuius conspectu ambulaverunt patres mei;» Septuaginta: «Deus, qui placeverunt patres mei in conspectu ejus.» Ita David, *Psal. cxiv, 9*: «Placebo, ait, Domino in regione vivorum;» hebraice, *ambulabo coram Domino in terra viventium.* Ita Abel «in omnibus quæcumque gerebat, Deum putabat esse præsentem,» ait Josephus, I *Antiq.* IV. Ita Henoc «ambulavit cum Deo;» Septuaginta, *beneflacuit Deo, Gen. 7, 24.* Quidam placeat Deo, qui ita vivit, ut

cogitet semper Deum sibi esse præsentem? Ita «Noe vir justus atque perfectus cum Deo ambulavit;» Septuaginta, *placuit Deo, Genes. vi, 9.* Ita Abraham: «Dominus, ait, in cuius conspectu ambulo;» Septuaginta, *Dominus Deus, cui placuit ante ipsum.* Seneca Gentili Lucio hoc vite honestate dat consilium, *epist. 25*: «Sic vive, tanquam sub alicujus boni viri, ac semper presentis oculis.» Pientius S. Augustinus, *Solitoy.*, cap. xiv, Christianis hunc sancte vite dat stimulum: «Magna nobis est indita necessitas juste recteque vivendi, qui cuncta facimus ante oculos Iudicis cuncta cerantibus.»

Addit S. Petrus *et in pace*, ut scilicet existentes immaculati et inviolati, primo, pacem habeatis cum Deo, cum proximo et cum propria conscientia: magnum enim bonum est pax conscientie, qua anima, domitis passionibus, tranquilla est, sique regina et domina. Unde hæc pax exsuperat omnem sensum, et custodit corda et intelligentias nostras, ait S. Paulus, *Philipp. iv, 7.* Vide ibi dicta. *Secundo*, ut adventum homini, mortem scilicet et iudicium, vobis bene consciis expectetis animo pacato, sereno, hilari et fidenti: hæc ergo pax est effectus et premium immaculate et inviolate mentis.

Antistropha huic S. Petri sententia est illa S. Pauli momentis Titum, cap. II, vers. 12: «Ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc seculo, expectantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei.» Et illa, II *Corinth. vii, 1*: «Has ergo habentes promissiones, charissimis, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei,» etc. Uterque vero eam accepit et didicit a Christo dicente et docente, *Luce cap. xii, vers. 33*: «Sint lumbi vestri præcincti, et lucerne ardentes in manibus vestris, et vos similes hominibus expectantibus dominum suum.» Ubi vide S. Gregorium, S. Augustinum et S. Ambrosium. Anterior idem monuerat, *Ecclesiasti. cap. xviii, 19*, dicens: «Ante iudicium interroga teipsum, et in conspectu Dei invenies propitiationem.» Et: «Ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam merces Dei manet in æternum.» Quin et Salomon: «In omnibus viis tuis, ait, cogita illum, et ipse diriget gressus tuos,» *Proverb. cap. iii, 6.* Et Tobias ad filium, cap. IV, 6: «Omnibus, ait, diebus vite tue in mente habelo Deum.» Et David, *Psal. xvii, 13*: «Quoniam omnia iudicia ejus in conspectu meo, et justitias ejus non repuli a me; et ero immaculatus cum eo, et observabo me ab iniquitate mea.» Et Michæas, cap. vi, vers. 8: «Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, et quid Dominus requirat a te, utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo.» S. Ignatius quoque ad *Heronem*: «Memento, ait, Dei, et non peccabis.» Et Clemeus Alexandrinus, III *Pædag.*, cap. v: «Hæc so-

lum ratione fit ut quis nunquam labatur, si Deum semper sibi adesse existimet.»

13. ET DOMINI NOSTRI LONGANIMITATEM SALUTEM ARBITRAMINI. — q. d. Hortatus sum vos, ut sancte vivendo expectetis et desideretis adventum Domini; interim tamen nolo vos queri de ejus tarditate, ac dicere: «Tardat Dominus promissionem suam,» vers. 9. Sed potius arbitrari, sentire et existimare quod hæc ejus longanimitas protendatur, nobisque exhibeatur ad salutem, tum nostram, tum malorum aliorum, ut scilicet omnes a peccatis respiciant, aut certe virtutes et merita bonorum operum accumulent, quorum coronas et præmia æterna a Christo iudice accipient: sicut de facto hæc Dei longanimitas multis est saluti, qui alioqui perissent, adeoque per eam completur omnis Sanctorum et electorum numerus.

SICUT ET CHARISSIMUS FRATER NOSTER PAULUS SECUNDUM DATAM SIBI SAPIENTIAM SCRIPSIT VOBIS, — commendans tum Dei longanimitatem peccatores expectantem ad penitentiam, tum puritatem vite, fidem, spem, etc., quæ hæc epistola vobis commendavi. Id facit Paulus, tum *epist. ad Rom.*, cap. II, vers. 4: «An ignoras, ait, quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit?» ita Cœcumenius; tum *epist. ad Corinth.*, cap. II et XII, sed præsertim *epist. ad Hebr.*, III, VI et X, vers. 36, ubi Dei longanimitatem nobis debere esse salutis hinc verbis significat: «Patientia, ait, vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis repromissionem. Adhuc enim modicum aliquid tulum qui venturus est venit, et non tardabit; justus autem meus ex fide vivit.» Cum enim ait Petrus: «Scrpsit vobis,» videtur denotare Hebræos; ad Hebræos enim præcipue scripta est hæc S. Petri epistola, utpote quorum ipse quasi Christi successor et vicarius, propriam sibi curam assumpserat. Ita Catharinus, Salmæon et alii hic, ac Baronius, anno Christi 60, et Bellarminus, lib. I *De Verbo Dei*, cap. XVII. Nota hic charitatem et unionem S. Petri cum S. Paulo, cui tum luculentum sapientie divine dat elogium et testimonium; ex quo sane S. Paulo ejusque epistolis magna accessit auctoritas. S. Petri enim et summorum Pontificum ejus successorum est, Canonice Scripturas a non Canonice secretare, probare et definire. S. Petri iudicium secutus S. Dionysius Areopagita, cap. II et VII *De Divina Nomina*, S. Paulum vocat solem, perfectorem, ducem et sapientie abyssum, ab eoque se suam Cælestem et Ecclesiasticam Hierarchiam accepisse testatur. Et S. Hieronymus, *epist. 61 ad Pammachium*, S. Paulum ejusque vocem vocat «vas electionis, tubam Evangelii, rugitum leonis nostri, flumen eloquentie Christiane.» S. Augustinus in *Psal. cxlvii*: «Nihil, ait, nobis isto viro notius, nihil suavius, nihil in Scriptura familiarius est.» Nazianzenus, *ora. 33*, Paulum vocat discipulum piscatorum (Apostolorum) simul et magistrum.

Vide dicta Proemio in S. Paulum, ubi sapientiam aliasque doces S. Pauli multis demonstravi.

Moraliter: Mirare hic et imitare candorem, humilitatem, integritatem et charitatem S. Petri, qui divini honoris studiosus, sui negligens, adeo dilaudat, imo canonizat Epistolæ S. Pauli, cum tamen sciret in his se taxari, summe errorem et lapsum toti orbi proparari; nam, *Galat. II, 11*, de eo sic scribit S. Paulus: «Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat,» etc. Notat hoc doctores et Scriptores, qui aliorum dicta et scripta suis contraria vituperant, impugnant, lacerant. Nolent et discipuli qui suos antagonistas supplantare satagunt, qua in re magis se quam suos emulos infamant; produnt enim suam superbiam, invidiam, odium, inmodestiam, insipientiam. Quanto satius acerbis contra se dicta dissimulant, et silentio premerent? sic enim se sapientes, magnanimos, Christianos, religiosos ostenderent, horum enim deus in unica virtute consistit.

16. IN QUIBUS SUNT QUEDAM DIFFICILIA INTELLECTU. — Græcum *ἐν αὐτῷ*, est masculinum; unde non potest referre Epistolæ, utpote generis femini, sed ipsa dicta et scripta, sive ea quæ scripsit Paulus, in quibus sunt multa difficilia. Unde liquet contra Calvinum et Lutherum, Scripturas non esse faciles, et cuique etiam idiota perspicuas. Respondet Calvinus, ejusque hyperaspistes Beza, *et alii*; referri ad *τὸν αὐτῷ*, quod præcessit, puta ad res de quibus scripsit Paulus: hæc enim cum sint de Doctrina et uno, Christo crucifixo similibusque fidei arcanis, sunt intellectus difficiles. «Ne quis ergo, ait Beza, hinc putet errorem stabiliri; impius enim et blasphemus est qui nuper scripsit, verbum Dei ita esse obscurum, ut quocumque modo illud accipias, controversiis illucis decidendis non sufficiat.» Hæc ille, sibi Luciferi, alius tenebrio, imo erro et impostor. Subdit S. Petrus: «Que indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas.» Ubi nota *et veteras*; hæc enim vox denotat ipsas S. Pauli Epistolæ; hæc enim numerantur inter cæteras Scripturas Canonice, q. d. Depravant Epistolæ S. Pauli, sicut et cæteras Prophetarum et Apostolorum Scripturas, quas, quia difficiles sunt intellectu, in alieno sensu detorqueant. Adde difficultatem Epistolarum S. Pauli sat convinci ex tot et tantorum Patrum et Doctorum in eas Commentariis, qui tamen sensa mentemque Pauli non adæquant, multoque minus exhauriunt. Item ex perpetuo hereticorum de earum intellectu tum inter se, tum cum Catholicis litigio et dissidio. Denique ex ipso earum intuitu et lectione. Legat quilibet Epistolam ad Hebræos, et mille in ea inveniet difficultates.

DEPRAVANT. — Græce *εὐθετῶν*, id est detorqueunt S. Scripturas, quæ sunt «originalia instrumenta Christi,» ait Tertullianus, cap. II *De Carne Christi*. Idem *De Præscript.*, cap. XVII: «Tantum, ait, veritati obstrepiat adulter sensus, quantum corruptio

stylus. » Nam, ut ait S. Augustinus, tract. 18 in *Juan.*, non aliunde « natae sunt hereses, nisi dum scripturae bonae intelliguntur non bene, et quod in eis non bene intelligitur, etiam temere et audacter asseritur. » Vide Vincentium Lirinensem, *Contra haereses*. Sic etiamnum hodie nostri heretici depravant Epistolas S. Pauli, cisque suas hereses fundunt, adeo ut Calvinus clamet pro se, puta pro suo praedestinationis et reprobationis fato, pro fide sola justificante, pro servo arbitrio, etc., stare Paulum et Augustinum. Lutherus vero inter alia ausus fuit depravare verba illa Pauli *Roman.* III, 23: « Arbitramur justificari hominem per fidem, » addendo *notam*.

Moraliter : Notam hic concionatores, qui nimis licenter S. Scripturam ad suos conceptus, volentes nolentes trahunt et torquent, se id faciendo illam depravare. Qui enim in alieno sensu eam detorquent, hi eam depravant : vis enim et mens S. Scripturae non in verbis, sed in sensu consistit; qua de re plura dixi in Proemio in *Min. Prophet.* Quin imo S. Gregorius, lib. VI, *epist.* 7, reprehendit eos, qui in Cyriaci Episcopi ordinatione praegaudia clamaverant : « Haec est dies quam fecit Dominus, » eo quod haec verba proprie dicta sint de Christo, *Psal.* CXXVII : « In creaturae autem laudem, inquit, vox illa dari non debuit, quae soli convenit Creatori. »

AD SUAM IPSORUM PERDITIONEM. — Quia ipsa Dei verba, oracula et diplomata violant et depravant. Si enim qui litteras *res* falsificat, reus est laesae majestatis humanae, utique qui litteras Dei falsificat, reus est laesae majestatis divinae, ideoque perditioni et gehennae obnoxius.

17. VOS Igitur, FRATRES, PRESENTES (puta praemoti a me de periculo) CUSTODITE (id est, ut vertunt Tigurina, Pagninus et S. Augustinus, *De Fide et Oper.* cap. XIV, « cavete ») NE INSPICIENTIUM (græce ἀδύσμων, id est impiorum, nefariorum, exlegum, puta hereticorum qui depravant Epistolas S. Pauli aliasque Scripturas) ERRORE TRADUCTI (Tigurina, *abducti*; græce ἀναστρέφω, id est simul cum aliis *abducti*) EXCIDATIS A PROPRIA FIRMITATE, — fidei, pietatis, gratiae et virtutis Christianae. Unde ait Paulus : « Optimum est gratia stabilire cor, » *Hebr.* XIII, 9. Pro errore græce est πλάσθη : unde stellae erraticae vocantur planetae, quo innuit hereticos esse planetas et erroneos, qui nusquam fixi consistant, sed per varias haereses oberrent, et ab una in aliam et aliam, ac tandem in atheismum dilabuntur.

18. CRESCITE VERO IN GRATIA ET IN COGNITIONE DOMINI NOSTRI ET SALVATORIS JESU CHRISTI. — Idem precatur et hortatur Paulus : « Non cessamus, inquit, pro vobis orantes, ut impleamini agnitione voluntatis Dei, in omni bono opere fructificantes, et crescentes in omni scientia Dei, in omni virtute confortati, » *Coloss.* I, 10. Nam, ut ait S. Leo, *serm.* 8 *De Passione* : « Omnes de die in diem proficiendo per pietatis augmenta renou-

ventur : quantumlibet enim quisque justificatus sit, habet tamen dum in hac vita est, quo probatior esse possit et melior : qui autem non proficit, deficit; et qui nihil acquirit, non nihil perdit. » Gratiam praeponebat cognitioni, quia crescere in gratia utilius est et magis necessarium, quam crescere in cognitione; multi enim plebei et rudes crescunt in gratia, et non in cognitione, hique superabant multos doctos et litteratos in gloria caelesti. Crescere autem in cognitione Jesu Christi Salvatoris, est crescere in cognitione divinitatis, humanitatis, redemptionis, resurrectionis, gratiae, gloriae, omnibusque mysteriis et beneficiis Jesu Christi; unde sequitur incrementum charitatis et amoris ejusdem. Sane quisque Christianus quotidie debet crescere in cognitione, meditatione et amore Jesu Christi Salvatoris sui; ita cresceret pariter in meritis, et in corona ac gloria caelesti. Dicit hoc Petrus contra hereticos qui se *Gnosticos*, id est scientes et in cognitione perfectos, vocabant et jactabant, cum essent ignorantes et errantes. Veri enim Gnostici sunt fideles qui suam ignorantiam fatentur, ac student crescere in cognitione rerum salutis, ideoque assidue orant cum Psalle : « Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua. »

IPSI GLORIA ET NUNC, ET IN DIEM AETERNITATIS. AMEN. — Puta in omnem aeternitatem, quamdiu durat dies aeternitatis. Aeternitas enim est quasi una dies, unumque hodie constans semper et perennans, ut dixi vers. 8. Vel « in diem, » id est in tempus aeternitatis, puta aeternum quod imaginamur aeternitati Dei coexistere, ut illam animo concipere et aliquo modo apprehendere possimus; dies enim saepe pro tempore capitur : imaginamur enim millia et miliones annorum semper sibi succedentium, idque sine fine, ut aeternitatem mente concipiamus. Sic David ait *Psal.* LXXVI, 6 : « Annos aeternos in mente habui. » Significat hic S. Petrus fideles debere perpetuo vita et voce glorificare Deum, ipsique optare gloriam non presentem et hodiernam duntaxat, sed perennem et aeternam, ac jugiter cum Ecclesia canere : « Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto; sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula saeculorum. » Hoc enim faciunt canuntque perpetim Beati in caelo, quorum vitam, laudem et felicitatem nos in hac vita inchoare decet, ideoque mentem abstrahere a rebus terrenis, caducis et momentaneis, eamque figere in caelestibus, stabilibus et aeternis. Praclare S. Leo, *serm.* 2 *De Passione*, in fine : « Magni nominis militiam, inquit, magne professionis suscipimus disciplinam. Sectors Christi discedere a regia non licet via, sed dignum est temporalibus non occupari ad aeterna tendentes. » Idem, *serm.* 1 *De Resurrect.* : « Ex qualitate, ait, temporalium actionum, differentiae retributionum pendent aeternarum. » Et inferius : « Pro transactis habeantur quae ex maxima parte jam non sunt : et mens intenti-

mansuris ibi desiderium suum figat, ubi quod avertit, aeternum est. » Quocirca Ecclesia nos locet Deum orare, et ut eo rectore et duce sic transeamus per bona temporalia, ut non amittamus aeterna; transeundum enim est per temporalia et transitoria, haerendum in fixis et aeternis. Et S. Basilius in *Psal.* XLVIII, agens de divitiarum contemptu : « Ne esto, inquit, circa praesentia haec pusillo aut dejectiori animo, quin potius vitam illam expectato beatam prorsus, nec ulla fine claudendam. » Pathetice vero B. Petrus Chrysologus, *serm.* 124 : « Quid stupemus? ubi sumus? Quis est iste qui nos eludit somnus? Quae est ista quae nos tenet oblivio lethalis? Quare non caelo mutamus terram? Quare non caducis emimus aeterna? Quare non perituris manentia comparamus? » Ne ille alte sterit qui ad haec vehementia tonitrua fulminaque verborum non expergiscitur. Nec minus ardentem in saecula asseclas innotat Nazianzenus, *orat.* 16 : « Quis praetercunctia praeteribit? Instabilibus et aeternis mentem adjuget? Quis de presentibus rebus tanquam de absentibus cogitabit? Quis picturam a veritate, quis umbram a vita sempiterna discernet? » Congruenter et Seneca, *epist.* 110 : « Quid miraris? Quid stupes? Pompa est. Ostenduntur iste

res, non possidentur; et dum placent, transeunt : ad veras potius te converte divitias. » Denique S. Bernardus in *Meditat.* cap. II, clare et nervose : « Die mihi, ait, ubi sunt amatores mundi, qui ante pauca tempora nobiscum erant? Nihil ex eis remansit, nisi cineres et vermes. Attende diligenter quid sunt, vel quid fuerunt. Homines fuerunt sicut tu : comederunt, et biberunt, riserunt, duxerunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descenderunt. » Unde concludit idem in *Sententiis* : « Infelix proinde qui in hujus vitae lubrico fidens, perituram insumit operam; nec advertit quoniam vapor est, et ad modicum patrens, et vanitas vanitatum. » Si sapias ergo optasque esse felix,

VIVE VERITATI,
VIVE IMMORTALITATI,
VIVE AETERNITATI.

« Haec sollicitissima meditatio debet esse sapientis, ut quoniam brevis dies istius vitae, et incerta sunt spatia, nunquam sit mors morituro improvisa, nec inordinatum incidat finem, qui se novit esse mortalem, » S. Leo, *serm.* 3 *De Jesu* *cap. 7* *transit.*